

Η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας μέσω της αρχής του ελέγχου στο κράτος μέλος καταγωγής συγκεκριμένης υπηρεσίας

Νομοθεσία κράτους μέλους δεν μπορεί να επιβάλλει γενικές και αφηρημένες υποχρεώσεις σε παρόχους πλατφορμών επικοινωνίας εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη, ακόμα και στο πλαίσιο λήψης μέτρων προς διαφύλαξη σκοπών δημοσίου συμφέροντος

προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 2000/31/EK – υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας – άρθρο 3 παρ. 1 – αρχή του ελέγχου στο κράτος μέλος καταγωγής – άρθρο 3 παρ. 4 – παρέκκλιση από την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας – έννοια των «μέτρων που στρέφονται κατά συγκεκριμένης υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας» – άρθρο 3 παρ. 5 – δυνατότητα εκ των υστέρων κοινοποίησης των μέτρων που περιορίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας σε έκτακτες περιπτώσεις – παράλειψη κοινοποίησης – δυνατότητα προβολής των μέτρων αυτών – ρύθμιση κράτους μέλους η οποία επιβάλλει στους παρόχους πλατφορμών επικοινωνίας, ανεξαρτήτως του αν είναι εγκατεστημένοι στο έδαφός του, ένα σύνολο υποχρεώσεων ελέγχου και ειδοποίησης όσον αφορά εικαζόμενα παράνομα περιεχόμενα – Οδηγία 2010/13/ΕΕ – υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων – υπηρεσία πλατφόρμας διαμοιρασμού βίντεο

ΔΕΕ C-376/22, Google Ireland κ.λπ., 09.11.2023, Τμήμα δεύτερο, Πρόεδρος: A. Prechal, Εισηγητής: N. Wahl, Γεν. Εισαγγελέας: M. Szpunar, ECLI:EU:C:2023:835 – Προδικαστική παραπομπή

Το Verwaltungsgerichtshof (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, Αυστρία), με απόφαση της 24ης Μαΐου 2022, υπέβαλε αίτηση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ των Google Ireland Limited, Meta Platforms Ireland Limited και Tik Tok Technology Limited, εταιρειών εγκατεστημένων στην Ιρλανδία, και της Kommunikationsbehörde Austria (KommAustria) (αυστριακής εποπτικής αρχής επικοινωνιών), με αντικείμενο αποφάσεις με τις οποίες η δεύτερη έκρινε ότι οι εν λόγω εταιρείες υπόκεινται στον Bundesgesetz über Maßnahmen zum Schutz der Nutzer auf Kommunikationsplattformen (Kommunikationsplattformen-Gesetz) (ομοσπονδιακό νόμο περί μέτρων για την προστασία των χρηστών σε πλατφόρμες επικοινωνίας)¹ (στο εξής: KoPI-G).

Το ζήτημα το οποίο τέθηκε αφορούσε την ερμηνεία της Οδηγίας 2000/31/EK για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά², καθώς και του άρθρου 28α παρ. 1 της Οδηγίας 2010/13/ΕΕ για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων³.

Πιο συγκεκριμένα, το 2021, η Αυστρία θέσπισε τον νόμο KoPI-G, ο οποίος εισήγαγε την υποχρέωση τόσο για τους ημεδαπούς όσο και για τους αλλοδαπούς παρόχους πλατφορμών επικοινωνίας με σκοπό το οικονομικό όφελος να δημιουργήσουν αποτελεσματικούς και διαφανείς μηχανισμούς για τη διαχείριση και την επεξεργασία ειδοποιήσεων εικαζόμενου παράνομου περιεχομένου. Σε αυτούς περιλαμβάνεται και η κατάρτιση και διαβίβαση, στην αρμόδια εποπτική αρχή, εξαμηνιαίας έκθεσης επί της διαχείρισης των ειδοποιήσεων εικαζόμενων παράνομων περιεχομένων και η δημοσίευσή της στον διαδικτυακό ιστότοπο του παρόχου.

Η Google Ireland, η Meta Platforms Ireland και η TikTok Technology, τρεις εταιρείες οι οποίες είναι εγκατεστημένες στην Ιρλανδία και παρέχουν σχετικές υπηρεσίες πλατφόρμας επικοινωνίας στην Αυστρία, ζήτησαν από την KommAustria να αναγνωρίσει ότι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω νόμου. Μετά την απόρριψη των αιτημάτων από την KommAustria, οι εταιρείες αυτές προσέφυγαν κατά των σχετικών αποφάσεων ενώπιον του

¹. BGBl. I, 151/2020, https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2020_I_.

². Οδηγία 2000/31/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά, ΕΕ 2000 L 178/1.

³. Οδηγία 2010/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Μαρτίου 2010, για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων (Οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων), ΕΕ 2010 L 95/1.

Bundesverwaltungsgericht (Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου, Αυστρία), το οποίο και απέρριψε τις προσφυγές τους ως αβάσιμες. Έπειτα, προχώρησαν στην υποβολή αιτήσεων αναίρεσως ενώπιον του Verwaltungsgerichtshof (Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου, Αυστρία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο, ισχυριζόμενες ότι ο αυστριακός νόμος αντιβαίνει στο ενωσιακό δίκαιο και, μάλιστα, τόσο στην Οδηγία 2000/31/ΕΚ όσο και στην Οδηγία 2010/13/ΕΕ.

Το εθνικό δικαστήριο της αναίρεσης, εκκινώντας από τις αμφιβολίες του ως προς το αν ο σχετικός αυστριακός νόμος επιβάλλει μέτρα που στρέφονται κατά «συγκεκριμένης υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας», κατά την έννοια του άρθρου 3 παρ. 4 της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ, προχώρησε σε υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο. Το ζήτημα ήταν ότι οι επίμαχες αυστριακές διατάξεις έχουν γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα, αφορούν μια περιγραφόμενη με γενικούς όρους κατηγορία συγκεκριμένων υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας και εφαρμόζονται αδιακρίτως σε κάθε φορέα παροχής της εν λόγω κατηγορίας υπηρεσιών.

Παρατηρήσεις

Αντιγόνη Πίκουλη*

I. Εισαγωγικά

Με την απόφαση επί του προδικαστικού ερωτήματος που υποβλήθηκε στο πλαίσιο της υπόθεσης *Google Ireland κ.λπ.*, το Δικαστήριο προχώρησε σε ερμηνεία του άρθρου 3 της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ, η οποία είναι ευρύτερα γνωστή ως «Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο». Το άρθρο 3 αποτελεί, στο πλαίσιο της Οδηγίας αυτής, μια ρήτρα εσωτερικής αγοράς. Το ζήτημα το οποίο προβληματίσε το αυστριακό δικαστήριο της κύριας δίκης ήταν το περιεχόμενο του όρου «συγκεκριμένη υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών», όπως περιέχεται στο άρθρο 3 παρ. 4 της Οδηγίας, και, πιο συγκεκριμένα, κατά πόσον εμπίπτουν στον όρο αυτό γενικά και αφηρημένα μέτρα. Το Δικαστήριο προέβη σε ερμηνεία βασιζόμενο σε προγενέστερη νομολογία του, χωρίς να προκαλεί έκπληξη. Η σημασία της απόφασης έγκειται στον αντίκτυπό της, δεδομένης της εκτεταμένης παρουσίας των πλατφορμών επικοινωνίας στον χώρο της παροχής υπηρεσιών και της ανάγκης διασφάλισης της ομαλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς.

II. Η διαφύλαξη της αρχής του ελέγχου στο κράτος μέλος καταγωγής με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς

Η ευρύτητα της έννοιας των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας έχει επιβεβαιωθεί επανειλημμένως από το Δικαστήριο, το οποίο έχει κρίνει ότι συμπεριλαμβάνονται σε αυτές, μεταξύ άλλων, η πώληση αγαθών καθώς και ορισμένες υπηρεσίες οι οποίες παρέχονται από διαδικτυακές πλατφόρμες⁴. Η απόφαση *Google Ireland κ.λπ.* είναι άξια μνείας ακριβώς διότι αποσαφήνισε τα όρια των εθνικών ρυθμίσεων στον τομέα των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, συνεπώς το Δικαστήριο έλαβε δράση προς όφελος της εύρυθμης λειτουργίας ενός μεγάλου μέρους της εσωτερικής αγοράς, το οποίο μάλιστα εμφανίζει έντονα διασυνοριακά στοιχεία από τη φύση του και καταλαμβάνει μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων στον τομέα των υπηρεσιών. Αφορά, επίσης, όχι μόνο μεγάλους παράγοντες της αγοράς, όπως οι αναρρεσιούμενες εταιρείες, αλλά και κάθε άλλο πάροχο υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ο οποίος εύκολα πλέον επεκτείνει τις δραστηριότητές του και εκτός των ορίων του κράτους μέλους εγκατάστασής του.

Η αρχή του ελέγχου στο κράτος μέλος καταγωγής της υπηρεσίας, την οποία προβλέπει το άρθρο 3 της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο, ορίζει ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να περιορίσει την ελευθερία παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών από ένα άλλο κράτος μέλος,

* *LLM, Δικηγόρος, Υπότροφος «Δ. Ευρυγένη», ΚΔΕΟΔ*

⁴ Ενδεικτικώς: ΔΕΕ C-108/09, *Ker-Optika*, 02.12.2010, ECLI:EU:C:2010:725, σκ. 24-25; ΔΕΕ C-390/18, *Airbnb Ireland*, 19.12.2019, ECLI:EU:C:2019:1112, σκ. 69; ΔΕΕ C-484/14, *Mc Fadden*, 15.09.2016, ECLI:EU:C:2016:689, σκ. 43.

εκτός κι αν πληρούνται συγκεκριμένες προβλεπόμενες προϋποθέσεις. Η ελεύθερη κυκλοφορία, δηλαδή, των υπηρεσιών αυτών επιτυγχάνεται μέσω άσκησης ελέγχου από το κράτος μέλος προέλευσης. Το Δικαστήριο υπενθύμισε, αναφορικά με τον όρο «συγκεκριμένη», ο οποίος ανευρίσκεται στο γράμμα της διάταξης της παρ. 4 του άρθρου 3, ότι εννοείται μια «*μεμονωμένη υπηρεσία, παρεχόμενη από έναν ή περισσότερους φορείς υπηρεσιών*»⁵. Ο δε σκοπός της Οδηγίας είναι η θέσπιση ενός νομικού πλαισίου, αφήνοντας στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών την επιλογή της φύσης και της μορφής των μέτρων για την εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας μεταξύ των κρατών μελών⁶.

Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι στην παρ. 4 του άρθρου 3 της Οδηγίας δεν περιλαμβάνονται γενικά και αφηρημένα μέτρα τα οποία στοχεύουν σε μια ολόκληρη κατηγορία συγκεκριμένων υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, η οποία περιγράφεται με γενικούς όρους, και εφαρμόζονται δίχως διάκριση σε κάθε πάροχο αυτής της κατηγορίας υπηρεσιών, διότι δεν εμπίπτουν στην έννοια των μέτρων τα οποία λαμβάνονται εις βάρος μιας συγκεκριμένης υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας. Με αυτόν τον τρόπο, όρισε πλέον με τη νομολογία του ότι εθνική νομοθεσία, η οποία αφορά συνολικά μια κατηγορία παρόχων υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, δεν μπορεί να αποκλίνει από την αρχή του ελέγχου στο κράτος μέλος καταγωγής. Διαφορετική αντιμετώπιση του ζητήματος θα οδηγούσε σε ταυτόχρονη υπαγωγή του παρόχου σε δύο εθνικά νομοθετικά καθεστώτα⁷.

Τονίζεται ότι, υπό τις αυστηρές διαδικαστικές προϋποθέσεις του άρθρου 3 παρ. 4 στοιχείο β' και σε ειδικές περιπτώσεις, τα κράτη μέλη, πλην του κράτους μέλους καταγωγής της επίμαχης υπηρεσίας, έχουν πράγματι τη δυνατότητα να λαμβάνουν μέτρα που παρεκκλίνουν από την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας. Η οριοθέτηση αυτής της δυνατότητας έγκειται στην υποχρέωση σωρευτικής τήρησης δύο διαδικαστικών προϋποθέσεων για την αποδοχή ενός περιορισμού, ο οποίος λαμβάνεται για μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας. Πρώτον, απαιτείται τόσο η αναγκαιότητα του μέτρου που λαμβάνεται αναφορικά με υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, η οποία είτε πράγματι παραβιάζει είτε συνιστά σοβαρό κίνδυνο που απειλεί να παραβιάσει τους σκοπούς της διασφάλισης της δημόσιας τάξης, της προστασίας της δημόσιας υγείας και της δημόσιας ασφάλειας καθώς και της προστασίας των καταναλωτών, όσο και η αναλογικότητά του προς τους σκοπούς αυτούς. Η αποδεκτή λήψη τέτοιων μέτρων από το κράτος μέλος προορισμού της υπηρεσίας απαιτεί, δεύτερον, προγενέστερο αίτημά του προς το κράτος μέλος εγκατάστασης του παρόχου της υπηρεσίας να προχωρήσει σε λήψη μέτρων, στο οποίο αίτημα είτε δεν υπήρξε ανταπόκριση, είτε αυτή ήταν ανεπαρκής. Απαραίτητη είναι και η κοινοποίηση της πρόθεσης λήψης των επίμαχων περιοριστικών μέτρων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο κράτος μέλος εγκατάστασης του παρόχου της υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας⁸.

Υπό το πρίσμα αυτό, η Οδηγία καταργεί, μέσω της αρχής του ελέγχου στο κράτος μέλος καταγωγής, τα εμπόδια τα οποία οφείλονται στα διαφορετικά εθνικά καθεστώτα που ισχύουν για τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Σε αυτό το πλαίσιο, τα γενικά και αφηρημένα μέτρα δεν δικαιολογούνται ακόμα και σε περιπτώσεις που τα κράτη μέλη ισχυρίζονται ότι επιδιώκουν με αυτά σημαντικούς στόχους.

Το Δικαστήριο κατέληξε ορθώς μέσω αυτών των παρατηρήσεων ότι τα λοιπά κράτη μέλη, πλην του κράτους μέλους καταγωγής της επίμαχης υπηρεσίας, δεν μπορούν να λαμβάνουν μέτρα γενικού και αφηρημένου χαρακτήρα, τα οποία εφαρμόζονται αδιακρίτως σε κάθε φορέα παροχής μιας κατηγορίας υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ήτοι τόσο στους φορείς παροχής υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένοι στο κράτος μέλος που τα θεσπίζει όσο και στους φορείς παροχής υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένοι σε άλλα κράτη μέλη.

---

⁵. Σκ. 27 της σχολιαζόμενης απόφασης.

⁶. Ibid, σκ. 29.

⁷. Ibid, σκ. 49.

⁸. Ibid, σκ. 31-35.

Αν και εκ πρώτης φαίνεται ότι η απόφαση άπτεται ενός, σε γενικές γραμμές, απλού ζητήματος, είναι καίριας σημασίας λόγω των πολλών παρεκτάσεών της. Στην περίπτωση που γινόταν αποδεκτή η δυνατότητα των λοιπών κρατών μελών να επιβάλλουν τέτοιες γενικές και αφηρημένες υποχρεώσεις στους παρόχους των υπηρεσιών, θα ετίθετο υπό αμφισβήτηση η αρχή του ελέγχου στο κράτος μέλος καταγωγής της επίμαχης υπηρεσίας, όπως προβλέπεται στο άρθρο 3 παρ. 4 της Οδηγίας και στην οποία στηρίζεται η Οδηγία, και τούτο θα διακινδύνευε την επίτευξη του σκοπού της ομαλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς τον οποίο αυτή επιδιώκει. Η αρχή συνεπάγεται την κατανομή της ρυθμιστικής αρμοδιότητας μεταξύ του κράτους μέλους καταγωγής της υπηρεσίας και του κράτους μέλους εντός του οποίου παρέχεται η οικεία υπηρεσία, ήτοι του κράτους μέλους προορισμού. Εάν επιτρεπόταν η λήψη τέτοιων μέτρων στην Αυστρία, ως κράτος μέλος προορισμού στη συγκεκριμένη περίπτωση, θα θιγόταν η ρυθμιστική αρμοδιότητα της Ιρλανδίας ως κράτους μέλους καταγωγής. Στόχος δε της Οδηγίας 2000/31/EK είναι να εξασφαλιστεί η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας με την εξάλειψη των εμποδίων που θέτουν διαφορετικοί εθνικοί κανόνες. Αν δινόταν άλλη ερμηνεία επί του ζητήματος, θα υπονομευόταν η αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών καταγωγής και παροχής της υπηρεσίας και θα παραβιαζόταν η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, καθώς και η ελευθερία παροχής υπηρεσιών, θέτοντας σε κίνδυνο την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς⁹. Υπαγομένων των πλατφορμών επικοινωνίας σε περισσότερες διαφορετικές νομοθεσίες και θιγομένης της αρχής του ελέγχου στο κράτος μέλος προέλευσης, στην οποία βασίζεται η Οδηγία, θα παραβιαζόταν μία από τις κατοχυρωμένες στις Συνθήκες ελευθερίες.

Το Δικαστήριο είναι ξεκάθαρο τόσο ως προς τον δικανικό συλλογισμό στο αιτιολογικό της απόφασης όσο και ως προς το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε. Ξεκινώντας από τη γραμματική ερμηνεία της Οδηγίας και συμφωνώντας με τον Γεν. Εισαγγελέα¹⁰, οδηγήθηκε ευλόγως στην παρατήρηση ότι, αν η ρύθμιση αφορούσε (και) μέτρα γενικής εφαρμογής, θα στερείτο νοήματος ως προς την απαίτηση προηγούμενης ενημέρωσης του κράτους μέλους εγκατάστασης του παρόχου της υπηρεσίας πριν από τη λήψη των εν λόγω μέτρων από το κράτος παροχής της υπηρεσίας ενόψει αδράνειας του πρώτου επί προειδοποίησης. Αυτό θα συνέβαινε, μεταξύ άλλων, λόγω του ότι η Οδηγία δεν περιλαμβάνει κάποια υποχρέωση σύνταξης μιας λίστας των παρόχων υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας που εδρεύουν στα κράτη μέλη, σε αντίθεση με τη ρητή σχετική πρόβλεψη σε άλλες ρυθμίσεις του ενωσιακού δικαίου, όπως στο άρθρο 28α παρ. 6 της Οδηγίας 2010/13/ΕΕ. Θα προέκυπτε, συνεπώς, μια υπέρμετρη δυσκολία για τις εθνικές αρχές να εκτιμήσουν ποιες υπηρεσίες θα υπόκειντο σε αυτά τα γενικά μέτρα¹¹.

Η απόφαση του Δικαστηρίου, πάντως, παραβλέπει και τμήμα της νομολογίας του ίδιου σχετικά με το άρθρο 3 παρ. 4 της Οδηγίας 2000/31/EK. Για παράδειγμα, η υπόθεση *Airbnb Ireland* προέκυψε από την εφαρμογή του γαλλικού νόμου Hoguet, ο οποίος ρυθμίζει τη δραστηριότητα των μεσαζόντων ακινήτων. Ενώ η ρύθμιση είχε γενικό χαρακτήρα, το Δικαστήριο την εξέτασε βάσει του άρθρου 3 παρ. 4 στοιχείο β' της Οδηγίας 2000/31/EK, λέγοντας ότι η υποχρέωση κοινοποίησης αφορά και ρυθμίσεις προγενέστερες της έναρξης ισχύος της Οδηγίας, όπως ήταν ο νόμος Hoguet¹². Αυτή όμως η εφαρμογή της συγκεκριμένης διάταξης της Οδηγίας, σε μέτρα δηλαδή που προηγούνται της έναρξης ισχύος της τελευταίας, είναι σαφώς ασυμβίβαστη με την απαίτηση ότι τα κράτη μέλη κοινοποιούν τα μέτρα «πριν τα λάβουν» και τα θεσπίζουν μόνο εάν το κράτος μέλος εγκατάστασης του παρόχου της υπηρεσίας δεν λάβει τα κατάλληλα μέτρα.

Παρόλα αυτά, αξίζει να σημειωθεί ότι, στην απόφαση *Airbnb Ireland*, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου ενίσχυσε αποφασιστικά τις ρυθμιστικές εξουσίες των κρατών μελών, καθώς επέτρεψε να θεσπίζουν γενικά μέτρα βάσει της Οδηγίας. Αυτή η δυνατότητα οριοθετήθηκε στον βαθμό που η υποχρέωση κοινοποίησης κατέστη αυστηρότερη, καθώς επεκτάθηκε το πεδίο εφαρμογής της σε μέτρα που προηγούνται της έναρξης ισχύος της Οδηγίας¹³. Εκεί τονίστηκε ότι

⁹. Ibid, σκ. 42 επ.

¹⁰. Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα M. Szpunar για τη σχολιαζόμενη απόφαση, 08.06.2023, ECLI:EU:C:2023:467, σημ. 68.

¹¹. Ibid, σημ. 36-38.

¹². ΔΕΕ C-390/18, *Airbnb Ireland*, ό.π., σκ. 87.

¹³. Ibid.

η διάταξη είναι «αρκούντως σαφής, ακριβής και απαλλαγμένη αιρέσεων ώστε να έχει άμεσο αποτέλεσμα»¹⁴. Συνεπώς, έχοντας άμεσο αποτέλεσμα, μπορεί να γίνεται ευθεία επίκληση της αρχής του ελέγχου στο κράτος μέλος καταγωγής ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, ακόμα και σε περίπτωση μη μεταφοράς της Οδηγίας ή και πλημμελούς μεταφοράς της στο εθνικό δίκαιο. Τα δε εθνικά μέτρα τα οποία παραβιάζουν την αρχή καθίστανται αυτομάτως ανεφάρμοστα.

Είναι σαφές ότι η σχολιαζόμενη απόφαση ανατρέπει την ως άνω κατεύθυνση της νομολογίας *Airbnb Ireland* και καθιστά ανεφάρμοστα πολλά γενικά μέτρα που έλαβαν τα κράτη μέλη τα τελευταία χρόνια ενόψει των προκλήσεων που πηγάζουν από τη ραγδαία εξάπλωση και ανάπτυξη των διαδικτυακών υπηρεσιών γενικότερα. Παράλληλα, αξίζει να ληφθεί υπόψη και η συγκυρία κατά την οποία εκδόθηκε αυτή η απόφαση. Κατά καιρούς, αρκετά κράτη μέλη έχουν υιοθετήσει μέτρα τα οποία αφορούσαν την άσκηση ελέγχου επί της προσβασιμότητας σε συγκεκριμένο υλικό στο διαδίκτυο (όπως π.χ. ο γαλλικός νόμος *Loi Avia*¹⁵ κατά του περιεχομένου «μίσους» στο διαδίκτυο). Ταυτοχρόνως, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσπαθεί να ρυθμίσει τις διαδικτυακές υπηρεσίες σε ενωσιακό επίπεδο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν ο Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2065 για τις ψηφιακές υπηρεσίες (DSA)¹⁶ και ο Κανονισμός (ΕΕ) 2022/1925 (Πράξη για τις Ψηφιακές Αγορές) (DMA)¹⁷. Η απόφαση αυτή ήρθε, επομένως, και υποστήριξε τις προσπάθειες αυτές της Ένωσης¹⁸.

III. Συμπεράσματα

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως το Δικαστήριο με αυτή την απόφαση έκανε ένα αποφασιστικό βήμα προς την αναχαίτιση του κατακερματισμού του δικαίου των ψηφιακών υπηρεσιών και, συνεπώς, της ίδιας της ψηφιακής εσωτερικής αγοράς, ενόψει των διαφόρων εθνικών νομοθεσιών. Η ενιαία εσωτερική αγορά είναι ακρογωνιαίος λίθος του ενωσιακού οικοδομήματος και το Δικαστήριο έχει αποδείξει σε πληθώρα περιπτώσεων ότι μπορεί και προσαρμόζεται στην αλλαγή, ακόμα και σε ό,τι αφορά τομείς οι οποίοι σχετίζονται με τις τεχνολογικές εξελίξεις. Δεν προκαλούν, συνεπώς, εντύπωση τα άμεσα αντανακλαστικά του και στην περίπτωση των διάσπαρτων εθνικών νομοθεσιών επί των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας. Εντούτοις, ακριβώς λόγω των ραγδαίων εξελίξεων, θα χρειαστεί μεγάλη προσοχή στη διαμόρφωση της στάσης του με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλιστεί η ασφάλεια του δικαίου. Να αποφευχθεί, δηλαδή, ο μελλοντικός κατακερματισμός της ίδιας της νομολογίας του κατά την προσπάθεια να συμβαδίσει με τις εξελίξεις. Πρόκειται για ένα δύσκολο έργο του Δικαστηρίου, δεδομένων ιδίως όλων των νέων υπηρεσιών που προκύπτουν κατά καιρούς και που θα χρειαστεί να κατηγοριοποιηθούν ή όχι ως υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, με τις συνακόλουθες συνέπειες ως προς το νομικό καθεστώς στο οποίο θα υπαχθούν σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο. Η προστασία της ελευθερίας παροχής των υπηρεσιών θα αντιμετωπίσει νέες προκλήσεις και το Δικαστήριο οφείλει να βρει ενδεχομένως και νέες σταθερές πλάι στις ήδη υπάρχουσες, όπως η αρχή του ελέγχου στο κράτος μέλος καταγωγής, οι οποίες θα ισορροπούν τα συμφέροντα των παρόχων της κοινωνίας της πληροφορίας και των κρατών μελών, με απώτερο στόχο την ενίσχυση της εσωτερικής αγοράς.

---

¹⁴. Ibid, σκ. 90.

¹⁵. LOI n° 2020-766 du 24 juin 2020 visant à lutter contre les contenus haineux sur internet (1), JORF n°0156 du 25 juin 2020.

¹⁶. Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2065 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 2022, σχετικά με την ενιαία αγορά ψηφιακών υπηρεσιών και την τροποποίηση της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ (Πράξη για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες), ΕΕ 2022 L 277/1.

¹⁷. Κανονισμός (ΕΕ) 2022/1925 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Σεπτεμβρίου 2022, σχετικά με διεκδικήσιμες και δίκαιες αγορές στον ψηφιακό τομέα και για την τροποποίηση των Οδηγιών (ΕΕ) 2019/1937 και (ΕΕ) 2020/1828 (Πράξη για τις Ψηφιακές Αγορές), ΕΕ 2022 L 265/1.

¹⁸. A. CHAPUIS-DOPPLER, Member States may not restrict the activity of online platforms established in another Member State by general measures of an abstract nature: Google Ireland and Others (C-376/22), EU Law Live, 21.11.2023.